

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA ELIMU SAYANSI NA TEKNOLOJIA**

**MUHTASARI WA SOMO LA MAARIFA YA JAMII
ELIMU YA MSINGI DARASA LA III-VII**

© Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, 2019

Toleo la Kwanza, 2015

Toleo la Pili, 2016

Toleo la Tatu, 2019

ISBN 978-9987-09-059-4

Taasisi ya Elimu Tanzania

S.L.P 35094

Dar es Salaam

Simu: +255 22 2773005

Faksi: +255 22 2774420

Baruapepe: director.general@tie.go.tz

Tovuti: www.tie.go.tz

Muhtasari huu urejelewe kama: Taasisi ya Elimu Tanzania. (2019). Muhtasari wa Somo la Maarifa ya Jamii Elimu ya Msingi Darasa la III-VII. Dar es Salaam: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kurudufu, kuchapisha wala kufasiri andiko hili kwa namna yoyote ile bila idhini ya maandishi ya Kamishna wa Elimu, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Yaliyomo

Ukurasa

Dibaji	v
Orodha ya majedwali	vi
1.0 Utangulizi	1
2.0 Uhusiano kati ya Muhtasari huu na Mtaala wa Elimu ya Msingi	1
2.1 Malengo ya Elimu ya Msingi Darasa la III-VII	2
2.2 Umahiri wa Elimu ya Msingi Darasa la III-VII.....	2
2.3 Malengo ya Somo la Maarifa ya Jamii.....	3
2.4 Umahiri mkuu na mahususi.....	4
2.5 Ufundishaji na ujifunzaji wa Somo la Maarifa ya Jamii.....	4
2.6 Upimaji wa ujifunzaji.....	5
3.0 Maudhui ya muhtasari.....	5
3.1 Umahiri mkuu	5
3.2 Umahiri mahususi	5
3.3 Shughuli za mwanafunzi	5
3.4 Vigezo vya upimaji.....	6
3.5 Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi.....	6
3.6 Idadi ya vipindi	6
3.7 Maudhui Darasa la III	7
3.8 Maudhui Darasa la IV	17
3.9 Maudhui Darasa la V	27
3.10 Maudhui Darasa la VI	36
3.11 Maudhui Darasa la VII	47

Dibaji

Elimu bora ni haki ya kila Mtanzania. Wizara ya Elimu ya Sanyansi na Teknolojia imekuwa ikiboresha Mtaala wa Elimu ya Msingi kuhakikisha kwamba elimu inayotolewa ni bora na inayomwandaa mwanafunzi kumudu maisha katika mazingira yake. Muktaadha huu umeifanya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuboresha mchakato wa kufundisha na kujifunza Somo la Maarifa ya Jamii kwa kuandaa muhtasari huu. Muhtasari wa Somo la Maarifa ya Jamii umeandaliwa kwa kuzingatia Mtaala wa Elimu ya Msingi Darasa la I-II wa mwaka 2015, Darasa la III -VI wa mwaka 2016 na Darasa la III-VII wa mwaka 2019. Muhtasari huu unasisitiza kufundisha na kujifunza kunakozingatia ujenzi wa umahiri kwa mwanafunzi. Kwa kutumia muhtasari huu, mwanafunzi atajenga stadi za uchunguzi, udadisi, utumiaji wa taarifa za uchunguzi, kukuza stadi za ubunifu na ugunduzi wa kisayansi na kiteknolojia.

Muhtasari wa Somo la Maarifa ya Jamii una vipengele mbalimbali vinavyojumuisha umahiri mkuu, umahiri mahususi, shughuli za kutendwa na mwanafunzi, vigezo na viwango vya upimaji pamoja na idadi ya vipindi kwa kila umahiri mahususi. Vipengele hivi vitamsaidia mwalimu kutambua namna ya kufundisha na kupima utendaji wa mwanafunzi kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri. Hata hivyo, umahiri wa kusoma, kuandika na kuhesabu (KKK) unaendelea kupewa msisitizo katika Somo la Maarifa ya Jamii.

Mwalimu anatarajiwa kutumia muhtasari huu kwa kuzingatia maelekezo yaliyotolewa. Hata hivyo, anaweza kupanga utekelezaji wa muhtasari kwa kuzingatia mazingira yanayomzunguka.

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia inaendelea kupokea maoni ya kuboresha muhtasari huu kutoka kwa walimu na wadau wengine wa elimu. Maoni yote yapelekwe kwa Mkurugenzi Mkuu Taasisi ya Elimu Tanzania.

.....
Dkt. Lyabwene M. Mtahabwa

Kamishna wa Elimu

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Orodha ya Majedwali

Jedwali Na. 1 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Maarifa ya Jamii	4
Jedwali Na. 2 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la III	7
Jedwali Na. 3 Maudhui ya muhtasari Darasa la III	8
Jedwali Na. 4 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la IV	17
Jedwali Na. 5 Maudhui ya muhtasari Darasa la IV	18
Jedwali Na. 6 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la V	27
Jedwali Na. 7 Maudhui ya muhtasari Darasa la V	28
Jedwali Na. 8 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la VI	36
Jedwali Na. 9 Maudhui ya muhtasari Darasa la VI	37
Jedwali Na. 10 Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la VII	47
Jedwali Na. 11 Maudhui ya muhtasari Darasa la VII	48

1.0 Utangulizi

Muundo wa sasa wa Somo la Maarifa ya Jamii ulianza mwaka 2016. Katika mwaka huu, Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia ilibadilisha namna ya kufundisha somo hili. Mabadiliko yaliyojitokeza katika ufundishaji na ujifunzaji wa somo hili ni pamoja na kufundisha stadi za Maarifa ya Jamii kwa ujumla wake badala ya ufundishaji wa kimasomo (Jiografia na Historia) kama ilivyokuwa hapo awali. Tafiti zinaonesha kuwa, kabla ya mwaka 2016 ufundishaji wa kimasomo ulisababisha wanafunzi kupata maudhui kwa vipande vipande hivyo kushindwa kujenga umahiri uliotarajiwa.

Somo hili linalenga kumjengea mwanafunzi maarifa, stadi na mwelekeo utakaomwezesha kukabiliana na mazingira yanayomzunguka katika maisha ya kila siku. Ufundishaji wa Somo la Maarifa ya Jamii unalenga kumwezesha mwanafunzi kujenga umahiri hatua kwa hatua kulingana na darasa husika. Somo la Maarifa ya Jamii linamuandaa wanafunzi kuwa raia bora kwa kuelewa vema muingiliano wa jamii za Tanzania na dunia anamoishi. Pia, kumjengea misingi ya kujitegemea na kujiendeleza katika maisha. Somo hili pia linaisitiza ubunifu katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira yake na kuzitumia. Muhtasari huu umegawanywa katika sehemu kuu tatu ambazo ni utangulizi, uhusiano kati ya Muhtasari na Mtaala wa Elimu ya Msingi na maudhui ya muhtasari.

2.0 Uhusiano kati ya Muhtasari huu na Mtaala wa Elimu ya Msingi

Mtaala wa Elimu ya Msingi umebainisha mambo mbalimbali ikiwemo umahiri mkuu na umahiri mahususi katika kila somo kwa Darasa la III-VII. Muhtasari wa Maarifa ya Jamii umewasilisha baadhi ya vipengele vya mtaala ambavyo ni malengo ya Elimu ya Msingi, umahiri wa Elimu ya Msingi, malengo ya Somo la Maarifa ya Jamii, umahiri mkuu na mahususi, ufundishaji na ujifunzaji wa Somo la Maarifa ya Jamii na upimaji wa ujifunzaji. Pamoja na vipengele hivi, muhtasari huu umechakata na kubainisha kwa kina maudhui, shughuli za kutendwa na mwanafunzi, vigezo vya upimaji, viwango vya utendaji, na idadi ya vipindi. Ufafanuzi huu utamwezesha mwalimu kuelewa na kutumia muhtasari huu kufundisha kwa ufasaha Somo la Maarifa ya Jamii.

2.1 Malengo ya Elimu ya Msingi Darasa la III- VII

Elimu ya Msingi ina madhumuni ya kuwapatia walengwa maarifa, stadi na mielekeo inayohitajika kwa maendeleo ya Watanzania. Malengo makuu ya Elimu ya Msingi ni kumwezesha mwanafunzi:

- a) kukuza stadi za kusoma, kuandika, kuhesabu na kuwasiliana;
- b) kuifahamu, kuitumia na kuithamini lugha ya Kiswahili;
- c) kufahamu misingi ya utawala wa sheria;
- d) kuthamini utamaduni wa Kitanzania na wa jamii nyingine;
- e) kukuza uwezo wa mwanafunzi kufikiri, kubuni, na kutatua matatizo;
- f) kutambua umuhimu wa maadili, uadilifu na uwajibikaji kama misingi ya raia mwema;
- g) kushiriki katika shughuli za michezo na sanaa pamoja na kuthamini kazi za kisanii;
- h) kubaini na kukuza vipaji na vipawa vyake;
- i) kuthamini na kupenda kufanya kazi;
- j) kutambua, kuthamini na kutumia sayansi na teknolojia; na
- k) kujiandaa kwa ngazi nyingine ya elimu pamoja na kujifunza kusiko na kikomo.

2.2 Umahiri wa Elimu ya Msingi Darasa la III- VII

Umahiri wa Elimu ya Msingi umejikita katika kumwandaa mwanafunzi kuwa na uwezo wa:

- a) kuwasiliana kwa ufasaha kwa lugha ya Kiswahili na Kiingereza kwa kuzungumza na kuandika;
- b) kusoma kwa kujiamini na kufahamu maandishi sahili;
- c) kutumia dhana na kanuni za kihisabati katika maisha ya kila siku;
- d) kutumia stadi za kisayansi, kiteknolojia na kiufundi katika maisha halisi ya kila siku;
- e) kutumia utamaduni wake na wa jamii nyingine;
- f) kuheshimu tofauti za kiimani na kiitikadi katika jamii;

- g) kushiriki katika michezo na shughuli za kisanii;
- h) kujiheshimu na kuheshimu wengine;
- i) kutumia misingi ya kizalendo katika maisha ya kila siku;
- j) kushiriki katika kazi mbalimbali zinazoendana na umri wake;
- k) kushiriki katika shughuli zinazokuza uwezo wake wa kufikiri kimantiki na kiyakinifu; na
- l) kushirikiana na wengine kwa kufanya matendo yanayokubalika katika jamii.

2.3 Malengo ya Somo la Maarifa ya Jamii

Malengo makuu ya ufundishaji wa Somo la Maarifa ya Jamii kwa mwanafunzi wa Darasa la III-VII ni:

- a) kumwezesha mwanafunzi kuwa na maarifa, stadi na mwelekeo utakao mwezesha kutekeleza wajibu wake katika jamii na kuchangia katika maendeleo;
- b) kuelewa na kuthamini haki za binadamu na umuhimu wake;
- c) kuelewa, kuthamini na kuendeleza utamaduni unaofaa katika jamii pamoja na kutambua tamaduni za jamii nyingine zinazofaa;
- d) kuelewa mazingira anamoishi, kuyatunza, kuyahifadhi na kuyatumia katika njia endelevu; na
- e) kushiriki katika kuleta mabadiliko kiuchumi, kijamii na kisiasa.

2.4 Umahiri mkuu na umahiri mahususi katika Somo la Maarifa ya Jamii

Jedwali Na. 1: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Maarifa ya Jamii

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka. 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania. 2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka. 2.3 Kuthamini mashujaa wetu.
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira. 3.2 Kufahamu mfumo wa jua.
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi. 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii. 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

2.5 Ufundishaji na ujifunzaji wa Somo la Maarifa ya Jamii

Kufundisha na kujifunza Somo la Maarifa ya Jamii kutaongozwa na ujenzi wa umahiri kwa kutumia mbinu shirikishi. Mbinu hizi zitamfanya mwanafunzi kuwa kitovu cha ujifunzaji na mwalimu akibaki kuwa mwezesaji. Aidha, ufundishaji na ujifunzaji wa maudhui yanayolenga kumjulisha mwanafunzi matukio ya kale ya kihistoria utafanywa kwa utaratibu wa kutumia historia ya “usasa” ili kumjulisha ya “ukale”. Hii itamsaidia mwanafunzi kuhusianisha mambo yanayotokea sasa na yale yaliyowahi kutokea hapo kale. Hii ni tofauti na hapo awali ambapo walimu wengi walikuwa wakifundisha matukio ya kihistoria kwa kutumia historia ya kale kuijua ya sasa.

2.6 Upimaji wa ujifunzaji

Upimaji ni sehemu muhimu katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji. Kupima kutamwezewa mwalimu kubaini kufikiwa au kutofikiwa kwa ujenzi wa umahiri uliokusudiwa. Kupima kutafanyika kwa kutumia zana mbalimbali. Zana hizi zitajumuisha mitihani ya kuandika, hojaji, uchunguzi makini, maswali ya ana kwa ana, mkoba wa kazi na orodha hakiki. Upimaji wa maendeleo ya mwanafunzi utahusisha upimaji endelevu na tamati. Upimaji tamati utahusisha pia upimaji wa kitaifa ambao utafanyika kwa Darasa la IV na la VII.

3.0 Maudhui ya muhtasari

Maudhui ya Muhtasari yamepangwa kwa kila darasa yakihusisha umahiri mkuu, umahiri mahususi, shughuli za mwanafunzi, vigezo vya upimaji, upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi na idadi ya vipindi kwa kila umahiri mahususi.

3.1 Umahiri mkuu

Huu ni uwezo wa kutenda jambo kwa usahihi na kwa ufanisi unaokusudiwa kwa muda fulani. Umahiri mkuu hujengwa na umahiri mahususi, ambao nao hujengwa na mwanafunzi kwa kutenda shughuli mbalimbali.

3.2 Umahiri mahususi

Huu ni uwezo ambao hujengwa na mwanafunzi kwa kutenda kwa ufanisi shughuli mbalimbali zilizolengwa ndani ya muktadha wa umahiri mkuu.

3.3 Shughuli za kutendwa na mwanafunzi

Hivi ni vitendo ambavyo mwanafunzi anapaswa kuvitenda ili kufikia umahiri mahususi uliokusudiwa kwa kuzingatia uwezo na darasa husika.

3.4 Vigezo vya upimaji

Hivi ni viwango vya ufanisi wa utendaji wa mwanafunzi ili kufikia umahiri mahususi uliokusudiwa.

3.5 Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi

Huu ni ukusanyaji na uchakataji wa kiwango cha ufikiwaji wa vigezo vya upimaji kwa kila shughuli iliyokusudiwa.

3.6 Idadi ya vipindi

Haya ni makadirio ya muda utakaotumika katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia uzito wa umahiri mahususi na shughuli za kutenda mwanafunzi. Makadirio haya ya muda yamewekwa kwa mfumo wa vipindi ambapo kila kipindi ni dakika 40. Idadi ya vipindi kwa somo hili ni vipindi 3 kwa wiki. Hata hivyo, mapendekezo haya ya idadi ya vipindi yanaweza kubadilika kulingana na mazingira ya ufundishaji na ujifunzaji.

3.7 Maudhui Darasa la III

Jedwali Na. 2: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la III

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka. 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania. 2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka. 2.3 Kuthamini mashujaa wetu.
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira. 3.2 Kufahamu mfumo wa jua.
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi. 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii. 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

Maudhui ya muhtasari Darasa la III

Jedwali Na 3: Maudhui ya Somo la Maarifa ya Jamii Darasa la III

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.0 Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka	a) Kufafanua vitu vinavyounda mazingira ya shule	Vitu vinavyounda mazingira ya shule vinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja vitu vinavyounda mazingira ya shule	Anataja na kuelezea vitu vinavyounda mazingira ya shule	Anafafanua vitu vinavyounda mazingira ya shule kwa kutoa mifano halisi.	Anachambua vitu vinavyounda mazingira ya shule na kujaribu kuelezea faida zake	32
		b) Kufanya usafi wa darasa	Darasa linafanyiwa usafi kwa usahihi	Anafagia tu uchafu katika darasa	Anafagia na kufuta vumbi darasani	Anasafisha darasa kwa kufagia, kufuta vumbi na buibui kwa ufasaha.	Anasafisha darasa na kufagia mazingira ya nje ya darasa.	
		c) Kusafisha mazingira ya eneo la shule	Mazingira ya shule yanasafishwa kwa usahihi	Anafagia mazingira ya shule na kuacha uchafu maeneo mengi	Anafagia mazingira ya shule na kuacha uchafu maeneo machache	Anasafisha mazingira ya shule kwa ufasaha	Anasafisha mazingira ya shule, kukasanya taka na kuzioza	
		d) Kuchambua faida za mazingira safi	Faida za mazingira safi zinachambuliwa kwa usahihi	Anataja faida za mazingira safi	Anataja na kuelezea faida za mazingira safi	Anachambua faida za mazingira safi na kutoa mifano halisi	Anachambua faida za mazingira safi na kupendekeza njia za kuyatunza	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		e) Kuelezea hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira	Hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira kwa usahihi	Anataja hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira	Anaelezea hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira	Anaelezea hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira kwa ufasaha	Anaelezea hatua za kupanda nyasi, miti na maua katika mazingira kwa kufuata mtiririko	
		f) Kufafanua namna ya kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule	Namna ya kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule inafafanuliwa ipasavyo	Anataja hatua za kupanda miti na nyasi kwenye viunga vya shule	Anaelezea hatua za kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule bila mtiririko.	Anafafanua hatua za kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule kwa mtiririko na kwa ufasaha	Anafafanua na kujaribu kuonesha kwa vitendo hatua za kupanda na kutunza maua, miti na nyasi kwenye viunga vya shule kwa mtiririko sahihi	
	1.2 Kutumia Elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku	a) Kufafanua dhana ya jotoridi	Dhana ya jotoridi inafafanuliwa kwa usahihi	Anatambua dhana ya jotoridi	Anaelezea dhana ya jotoridi kwa kugusia maneno machache muhimu	Anafafanua dhana ya jotoridi kwa kugusia maneno yote muhimu na kwa ufasaha	Anafafanua dhana ya jotoridi na kujaribu kuelezea namna ya kupima jotoridi	10

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kubainisha njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule	Njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule zinabainishwa kwa usahihi	Anataja njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule kwa makosa mengi	Anataja njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule kwa makosa machache	Anabainisha njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule kwa ufasaha	Anabainisha na kuelezea kwa kutoa mifano njia za kujikinga na hali ya hewa ya baridi kali na joto kali katika mazingira ya shule	
2.0 Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania	a) Kuonyesha matendo ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania	Matendo ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania yanaonyeshwa kwa uhakika	Anaonesha matendo machache ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania kwa kubahatisha	Anaonyesha baadhi ya Matendo ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania kwa usahihi	Anaonyesha matendo mengi ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania na kutolea maelezo	Anaonyesha matendo ya kusalimiana ya makabila ya kitanzania na kutamka salamu hizo kwa maneno yenye ufasaha	10

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kucheza na kuimba nyimbo za utamaduni zinazofahamika zinazo fahamika	Nyimbo za utamaduni zinazofahamika zinachezwa na kuimbwa kwa usahihi	Anaimba nyimbo za utamaduni zinazofahamika bila kucheza	Anacheza na kuimba nyimbo za utamaduni zinazofahamika kwa makosa machache	Anacheza na kuimba nyimbo za utamaduni zinazofahamika kwa uhakika	Anacheza na kuimba nyimbo za utamaduni zinazofahamika na kujaribu kutumia vifaa vya kitamaduni	
	2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzu nguka	a) Kuchambua dhana ya familia	Dhana ya familia inachambuliwa kwa usahihi	Anaelezea maana ya familia	Anachambua baadhi ya vipengele vya dhana ya familia kwa makosa	Anachambua dhana ya familia na kujaribu kuchora mti rahisi wa familia	Anachambua dhana ya familia na kuchora mti rahisi wa familia na kutoa maelezo kwa ufasaha	10
		b) Kufafanua uhusiano wake na rafiki zake	Uhusiano wake na rafiki zake unafafanuliwa kwa usahihi	Anataja majina ya rafiki zake bila kuelezea uhusiano	Anataja majina na kuelezea uhusiano wake na rafiki zake	Anafafanua uhusiano wake na rafiki zake kwa ufasaha	Anafafanua uhusiano wake na rafiki zake na kutaja faida za uhusiano wao	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	2.3 Kuthamini mashujaa wetu.	a) Kubainisha viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru	Viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru unabainishwa kwa usahihi	Anataja baadhi ya majina ya viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru	Anataja majina ya viongozi na kuelezea kwa kukosea awamu zao za uongozi	Anabainisha viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu huru na awamu zao kwa usahihi	Anabainisha viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu huru na kuchora picha zao	10
		b) Kufafanua mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru	Mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru unafafanuliwa kwa usahihi	Anataja mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru	Anataja na kuelezea mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru	Anafafanua mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru kwa kutoa mifano halisi	Anafafanua mchango wa viongozi wakuu wa Serikali ya Tanzania tangu uhuru na kujaribu	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
3.0 Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira mbalimbali	a) Kubainisha vitu halisi vilivyomo darasani	Vitu halisi vilivyomo darasani vinabainishwa kwa usahihi	Anabainisha vitu halisi vilivyomo darasani kwa makosa mengi	Anabainisha baadhi ya vitu halisi vilivyomo darasani kwa makosa machache	Anabainisha vitu halisi vilivyomo darasani na kujaribu kutoa maelezo	Anabainisha vitu halisi vilivyomo darasani na kujaribu kuchora picha za baadhi ya vitu hivyo	10
		b) Kuchora ramani za vitu mbali mbali shuleni	Ramani za vitu mbalimbali shuleni zinachorwa kwa usahihi	Anachora picha za vitu mbalimbali shuleni kwa makosa mengi	Anachora ramani za vitu mbalimbali shuleni kwa makosa machache	Anachora ramani za vitu mbalimbali shuleni na kuandika majina ya kila kitu kwa ufasaha	Anachora ramani na kuandika majina ya vitu mbalimbali shuleni na kueleza faida ya kila kitu	
	3.2 Kufahamu mfumo wa jua (katika mazingira yanayomzu nguka)	a) Kufafanua vitu vinavyounda mfumo wa jua	Vitu vinavyounda mfumo wa jua vinafafanuliwa kwa usahihi	Anaorodhesha vitu vinavyounda mfumo wa jua	Anaelezea vitu vinavyounda mfumo wa jua.	Anafafanua vitu vinavyounda mfumo wa jua kwa kutoa maelezo yenye ufasaha na mifano halisi	Anafafanua vitu vinavyounda mfumo wa jua na kuchora picha za baadhi ya vitu hivyo	5

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
4.0 Kufuata kanuni za kiuchumi katika uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi	a) Kuelezea rasilimali zinazo milikiwa na familia	Rasilimali zinazomilikiwa na familia zinaelezwa kwa usahihi	Anataja rasilimali chache zinazo milikiwa na familia	Anataja na kuelezea rasilimali zinazo milikiwa na familia	Anaelezea rasilimali zinazomilikiwa na familia na kujaribu kueleza faida zake	Anaelezea rasilimali zinazomilikiwa na familia na kujaribu kubainisha namna ya kuzitunza	10
		b) Kuainisha rasilimali zinazo milikiwa na shule	Rasilimali zinazo milikiwa na shule zinaainishwa kwa usahihi	Anaorodhesha rasilimali zinazo milikiwa na shule	Anaorodhesha na kuelezea rasilimali zinazo milikiwa na shule	Anaainisha rasilimali zinazomilikiwa na shule na kujaribu kuelezea faida zake	Anaainisha rasilimali zinazo milikiwa na shule na kuelezea namna ya kuzitunza	
	4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii	a) Kuchambua shughuli za uzalishaji mali katika familia	Shughuli za uzalishaji mali katika familia zinachambuliwa kwa usahihi	Anataja shughuli za uzalishaji mali katika familia	Anataja na kuelezea shughuli za uzalishaji mali zinazofanyika katika familia	Anachambua shughuli za uzalishaji mali katika familia kwa kutoa mifano halisi	Anachambua shughuli za uzalishaji mali katika familia na kuelezea umuhimu wa uzalishaji mali huo	10

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kuchambua wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali	Wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali unachambuliwa kwa usahihi	Anataja wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali	Anaelezea wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali	Anachambua wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali kwa kutoa mifano halisi	Anachambua wajibu wa kila mwana familia katika shughuli za uzalishaji mali na kujaribu kutofautisha wajibu wa kila mwanafamilia katika shughuli za uzalishaji mali	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku	a) Kufafanua shughuli za kiuchumi katika jamii inayomzunguka mfano sehemu zenye rutuba na mvua	Shughuli za kiuchumi katika jamii inayomzunguka zinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja tu shughuli za kiuchumi katika jamii inayomzunguka	Anataja na kuelezea shughuli chache za kiuchumi katika jamii inayomzunguka	Anafafanua shughuli zote za kiuchumi katika jamii inayomzunguka kwa kutoa mifano halisi	Anafafanua shughuli za kiuchumi katika jamii inayomzunguka na kutaja maeneo zinakofanyika	10
		b) Kuchambua umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika	Umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika unachambuliwa kwa usahihi	Anaelezea umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika kwa makosa mengi	Anachambua umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika kwa makosa machache	Anachambua umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika kwa maelezo yenye ufasaha	Anachambua umuhimu wa shughuli za kiuchumi katika jamii husika na kujaribu kuelezea umuhimu wa shughuli hizo za kiuchumi kwa taifa	

3.8 Maudhui Darasa la IV

Jedwali Na. 4: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la IV

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka. 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania. 2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka. 2.3 Kuthamini mashujaa wetu.
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira mbalimbali. 3.2 Kufahamu mfumo wa jua
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi. 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii. 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

Maudhui ya muhtasari Darasa la IV

Jedwali Na. 5: Maudhui ya Somo la Maarifa ya Jamii Darasa la IV

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya mpimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.0 Kutambua matukio katika mazingira yanayo mzunguka	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayo mzunguka	a) Kubainisha vitendo vinavyo changia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa	Vitendo vinavyochangia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa vinabainishwa kwa usahihi	Anataja baadhi ya vitendo vinavyo changia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa	Anataja na kuelezea vitendo vinavyo changia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa	Anataja na kueleza vitendo vinavyochangia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa kwa kutoa mifano halisi	Anabainisha na kujaribu kuvipanga kulingana na chanzo vitendo vinavyochangia uharibifu wa mazingira ya kijiji/mtaa	10
		b) Kufafanua shughuli za utunzaji wa mazingira ya kijiji/mtaa	Shughuli za utunzaji wa mazingira ya kijiji/mtaa zinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja shughuli za utunzaji wa mazingira ya kijiji/mtaa	Anataja na kuelezea shughuli za utunzaji wa mazingira ya kijiji/mtaa	Anafafanua shughuli za utunzaji wa mazingira zinazofanyika katika kijiji/mtaa kwa ufasaha	Anafafanua na kujaribu kuainisha majukumu ya kila muhusika katika shughuli za kutunza mazingira ya kijiji/mtaa	
	1.2 Kutunza kumbu kumbu za matukio ya kihistoria	a) Kubainisha matukio katika jamii	Matukio yaliyotokea katika jamii yanabainishwa kwa usahihi	Anataja matukio yaliyotokea katika jamii	Anaelezea matukio yaliyotokea katika jamii bila mpangilio	Anabainisha matukio yaliyotokea katika jamii kwa mpangilio sahihi	Anabainisha matukio yaliyotokea katika jamii na kujaribu kuandika hadithi ya matukio hayo	8

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya Vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kuchambua njia za kutunza taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria	Njia zinazotumika kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria zinachambuliwa kwa usahihi	Anataja njia anazotumia kutunza taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria	Anataja na kuelezea njia za kutunza taarifa za kumbu kumbu za matukio ya kihistoria bila mtiririko	Anachambua njia zinazo tumika kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria kwa ufasaha na mtiririko unaeleta maana	Anabainisha na kujaribu kuonyesha kwa vitendo namna ya kutunza taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria	
	1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku	a) Kufafanua dhana ya hali ya hewa	Dhana ya hali ya hewa inafafanuliwa kwa usahihi	Anaelezea maana ya hali ya hewa kwa kuchanganya maneno	Anaelezea na baadhi ya vipengele vya hali ya hewa kwa kuruka maneno muhimu	Anafafanua dhana ya hali ya hewa kwa kugusia vipengele vyote muhimu na kutoa mifano halisi	Anafafanua dhana ya hali ya hewa na kujaribu kuelezea namna ya kupima kila kipengele cha hali ya hewa	8
		b) Kubainisha mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua.	Mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua yanaainishwa kwa usahihi	Anaelezea mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua bila kugusia maneno muhimu	Anabainisha mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua kwa maelezo mafupi na kugusia maneno machache muhimu	Anabainisha mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua na kujaribu kutaja athari zake	Anabainisha mabadiliko ya hali ya hewa ya mvua na kuainisha chanzo cha mabadiliko hayo	

Umahiri Mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya Vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
2.0 Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania.	a) Kubainisha mambo yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii.	Mambo yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii yanabainishwa kwa usahihi.	Anatambua baadhi ya mambo yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii.	Anabainisha na kuelezea baadhi ya mambo yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii.	Anabainisha mambo yote yanayojenga ushirikiano baina ya watu katika jamii kwa mifano halisi.	Anaainisha na kujaribu kuelezea njia za kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii.	10
		b) Kutathmini mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii.	Mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii yanatathminiwa kwa usahihi.	Anataja mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii	Anaelezea na kuchambua mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii	Anatathmini kwa ufasaha mambo muhimu yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu katika jamii kwa kutoa mifano halisi.	Anatathmini mambo yanayoweza kudumisha ushirikiano baina ya watu na kujaribu kuainisha vitu vinavyoweza kuvunja ushirikiano baina ya watu katika jamii	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayo mzunguka	a) Kufafanua dhana ya uhusiano katika jamii	Dhana ya uhusiano katika jamii inafafanuliwa kwa usahihi	Anaelezea maana ya uhusiano katika jamii	Anafafanua dhana ya uhusiano katika jamii kwa kugusia mambo machache yanayochangia kuleta uhusiano	Anafafanua dhana ya uhusiano katika jamii kwa kugusia mambo yote yanayochangia kuleta uhusiano	Anachambua uhusiano katika jamii na kujaribu kueleza faida za uhusiano huo	18
		b) Kuchambua ukoo wetu	Ukoo wetu una Chambuliwa kwa usahihi	Anaelezea maana ya ukoo wetu bila kugusia maneno muhimu	Anaelezea ukoo wetu kwa kugusia baadhi ya maneno muhimu	Anachambua ukoo wetu kwa kugusia maneno muhimu na kuainisha mifano halisi ya koo mbalimbali	Anachambua ukoo wetu na kujaribu kutaja majina ya wanaukoo na uhusiano wao	
		c) Kubainisha jamii za kale za kijima	Jamii za kale za kijima zinabainishwa kwa usahihi	Anataja tabia za jamii za kale za kijima	Anataja na kuelezea jamii za kale za kijima	Anabainisha jamii za kale za kijima kwa kutaja mifano mbalimbali	Anabainisha na kujaribu kutaja mifano na mahali zilikopatikana jamii za kale za kijima	
		d) Kuchambua jamii za kale za ukabaila	Jamii za kale za kikabaila zina Chambuliwa kwa usahihi	Anataja tabia za jamii za kale za ukabaila	Anaelezea kwa mifano jamii chache za kale za ukabaila	Anachambua jamii zote za kale za ukabaila kwa ufasaha	Anachambua na kujaribu kutaja mifano na mahali zilikopatikana jamii za kale za kikabaila	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya mpimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
2.3 Kuthamini mashujaa wetu.	a) Kuainisha mashujaa wetu.	Mashujaa wetu wanaainishwa kwa usahihi.	Anataja baadhi majina ya mashujaa wetu kwa kukosea.	Anaainisha majina yote ya mashujaa wetu kwa usahihi.	Anaainisha mashujaa wetu kwa majina sahihi na kujaribu kuelezea aina ya ushujaa wa kila mmoja.	Anaainisha mashujaa wetu na kujaribu kufafanua sababu za ushujaa wa kila mmoja.	13	
	b) Kuchambua uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa.	Uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa unachambuliwa ipasavyo.	Anaelezea baadhi ya uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa .	Anachambua chanzo cha uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa.	Anachambua uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa kwa kutoa maelezo fasaha na mifano halisi.	Anachambua uvamizi wa Taifa letu uliopo kwa sasa na kujaribu kufafanua hatua zinazochukuliwa kupinga uvamizi huo.		
	c) Kutathmini mchango wa mashujaa wetu.	Mchango wa mashujaa wetu unatathminiwa ipasavyo.	Anataja mchango wa mashujaa wetu.	Anataja na kuelezea mchango wa mashujaa wetu.	Anatathmini mchango wa mashujaa wetu kwa mtiririko wenye mantiki.	Anatathmini mchango wa mashujaa wetu kwa mtiririko wenye mantiki na kujadili njia za kuwaenzi.		

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
3.0 Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira	a) Kuchora ramani ya shule na kuonyesha alama za ramani	Ramani ya shule inachorwa na kuonyesha alama za ramani kwa usahihi	Anachora ramani ya shule na kuonyesha baadhi ya alama za ramani	Anachora ramani ya shule na kuonyesha alama za ramani kwa makosa machache	Anachora ramani ya shule na kuonyesha alama za ramani kwa uhakika na kutoa maelezo	Anachora ramani ya shule na kuonyesha alama za ramani na kujaribu kuchora pande nne za dunia	13
		b) Kuchora pande kuu nne za dunia.	Pande kuu nne za dunia zinachorwa kwa usahihi	Anaorodhesha pande kuu nne za dunia.	Anachora pande kuu nne za dunia kwa makosa machache	Anachora pande kuu nne za dunia kwa usahihi na kutoa maelezo fasaha	Anachora pande kuu nne za dunia na kujaribu kutengeneza kifani chake	
		c) Kusoma uelekeo wa vitu katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia	Uelekeo wa vitu katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia unasomwa kwa usahihi	Anasoma majina ya vitu katika mazingira bila kukosea uelekeo wake kwa kutumia pande kuu nne za dunia	Anasoma uelekeo wa baadhi ya vitu katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia	Anasoma uelekeo wa vitu vyote katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia kwa ufasaha	Anasoma uelekeo wa vitu katika mazingira kwa kutumia pande kuu nne za dunia na kujaribu kuchora pande nane za dunia	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	3.2 Kufahamu mfumo wa jua	a) Kuchambua mfumo wa jua.	Mfumo wa jua unachambuliwa kwa usahihi.	Anataja majina ya sayari zinazounda mfumo wa jua.	Anaeleza sayari zinazounda mfumo wa jua kwa kuchanganya mpangilio wake	Anachambua sayari zinazounda mfumo wa jua kwa mpangilio sahihi	Anachambua mfumo wa jua na kujaribu kuuchora mfano wake na kila sayari	10
		b) Kubainisha mwanga wa asili katika mazingira	Mwanga wa asili katika mazingira unabainishwa kwa usahihi	Anataja vitu vinavyotoa mwanga wa asili katika mazingira	Anaeleza vitu vinavyotoa mwanga wa asili katika mazingira	Anabainisha mwanga wa asili katika mazingira kwa kutoa mifano halisi.	Anabainisha mwanga wa asili katika mazingira na kujaribu kufafanua umuhimu katika mazingira	
4.0 Kufuata kanuni za kiuchumi katika uzalishaji mali	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi	a) Kuanisha rasilimali zilizopo katika kijiji/ mtaa na kata anamoishi	Rasilimali zilizopo katika kijiji/mtaa na kata anamoishi zinaanishwa kwa usahihi	Anataja tu rasilimali zilizopo katika kijiji/mtaa na kata anamoishi	Anaainisha na kuelezea rasilimali chache zilizopo katika kijiji/ mtaa na kata anamoishi	Anaainisha rasilimali zote zilizopo katika kijiji/ mtaa na kata kwa kutoa mifano halisi.	Anaainisha rasilimali zilizopo katika kijiji/mtaa na kata anamoishi na kujaribu kupendekeza njia za namna ya kuzilinda	13

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kuchambua njia za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi	Njia za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata zinachambuliwa kama ilivyotarajiw	Anataja tu njia za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi.	Anataja na kuelezea njia chache za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi	Anachambua njia zote za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi kwa kutoa mifano halisi	Anachambua njia za kutunza na kulinda rasilimali katika kijiji/mtaa na kata na kujaribu kutoa taarifa zinazohusu uharibifu wa rasilimali za kijiji/mtaa na kata anamoishi	
		c) Kutathmini rasilimali zilizopo katika Wilaya anamoishi	Rasilimali zilizopo katika Wilaya anamoishi zinathiminiwa kwa usahihi	Anataja Rasilimali zilizopo katika Wilaya anamoishi	Anataja na kuelezea rasilimali chache zilizopo katika Wilaya anamoishi	Anatathmini rasilimali zote zilizopo katika Wilaya anamoishi kwa kutoa mifano	Anatathmini rasilimali zilizopo katika Wilaya anamoishi na kujaribu kuzionyesha kwenye ramani ya wilaya	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya mpimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii	a) Kubainisha shughuli za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi.	Shughuli za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata zinabainishwa kwa usahihi	Anataja shughuli chache za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata anamoishi	Anaelezea baadhi ya shughuli za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata kwa kutoa maelezo mafupi	Anabainisha shughuli zote za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata kueleza faida zake	Anabainisha shughuli za uzalishaji mali katika kijiji/mtaa na kata na kujaribu kueleza athari zake katika mazingira	9	
	b) Kufafanua vikwazo katika uzalishaji mali	Vikwazo katika uzalishaji mali vinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja vikwazo vichache katika shughuli za uzalishaji mali.	Anaelezea vikwazo vingi katika shughuli za uzalishaji mali	Anafafanua vikwazo vyote katika shughuli za uzalishaji mali kwa mifano halisi	Anafafanua vikwazo katika shughuli za uzalishaji mali na kujaribu kupendekeza njia za kupunguza vikwazo hivyo		
4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku	Kuainisha fursa zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu.	Fursa zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu zinaainishwa kwa usahihi	Anaorodhesha fursa chache zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu	Anaelezea baadhi ya fursa zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu	Anaainisha fursa zote zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu na kubainisha faida zake	Anaainisha fursa zilizopo katika mazingira yenye madini, mbuga za wanyama na misitu na kujaribu kuelezea namna ya kuzitumia katika kuboresha maisha ya kila siku	5	

3.9 Maudhui Darasa la V

Jedwali Na 6: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la V

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka. 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania. 2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka 2.3 Kuthamini mashujaa wetu.
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira. 3.2 Kufahamu mfumo wa jua.
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi. 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii. 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

Maudhui ya muhtasari Darasa la V

Jedwali Na. 7: Maudhui ya Somo la Maarifa ya Jamii Darasa la V

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.0 Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka	1.1 Kuchambua mazingira ya jamii inayomzunguka	a) Kuchambua uharibifu wa mazingira	Uharibifu wa mazingira unachambuliwa kwa usahihi	Anatambua uharibifu wa mazingira bila kugusia maneno muhimu	Anatambua uharibifu wa mazingira kwa kugusia baadhi ya maneno muhimu	Anachambua uharibifu wa mazingira kwa kugusia maneno yote muhimu na kutoa mifano halisi	Anachambua uharibifu wa mazingira na kutaja njia za kupunguza uharibifu huo.	10
		b) Kufafanua njia za utunzaji wa vyanzo vya maji.	Njia za utunzaji wa vyanzo vya maji zinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja vyanzo vya maji tu.	Anaelezea njia chache za utunzaji wa vyanzo vya maji	Anafafanua njia za utunzaji wa vyanzo vya maji kwa ufasaha	Anafafanua njia za utunzaji wa vyanzo vya maji na kujaribu kuelezea athari za kutotunza vyanzo vya maji	
	1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria	a) Kuchambua matukio ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania yanachambuliwa kwa usahihi	Matukio ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania yanachambuliwa kwa usahihi	Anataja matukio machache ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania	Anafafanua baadhi ya matukio ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania kwa maelezo mafupi	Anachambua matukio yote ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania kwa mpangilio fasaha	Anachambua nakujaribu kuyapanga kulingana na muda wake matukio ya kihistoria yaliyowahi kutokea Tanzania	8

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kufafanua utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria	Utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria unafafanuliwa kwa usahihi	Anafafanua utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria kwa makosa mengi	Anafafanua utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria kwa makosa machache	Anafafanua utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria kwa ufasaha	Amafafanua utunzaji wa taarifa za matukio ya kihistoria kwa kutoa na mifano anuai	
	1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku	a) Kufafanua dhana ya upepo	Dhana ya upepo inafafanuliwa kwa usahihi	Anaelezea dhana ya upepo bila kugusia maneno ya muhimu	Anafafanua dhana ya upepo kwa kugusia baadhi ya maneno muhimu	Anafafanua dhana ya upepo kwa kugusia maneno yote muhimu kwa ufasaha	Anafafanua dhana ya upepo na kujaribu kutaja vifaa vya kupimia upepo	8
		b) Kupima upepo	Upepo unapimwa kwa usahihi	Anataja vifaa vya kupimia upepo	Anapima upepo bila kufuata hatua muhimu	Anapima upepo kwa kufuata hatua zote muhimu	Anapima upepo na kurekodi taarifa zake na kutoa maelezo ya kina	
2.0 Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania	a) Kuainisha vielelezo vyote vya utamaduni	Vielelezo vyote vya utamaduni vinaainishwa ipasavyo	Anataja vielelezo vya utamaduni bila kuvielezea	Anataja na kuelezea baadhi ya vielelezo vya utamaduni	Anaainisha vielelezo vyote vya utamaduni kwa mpangilio na kutoa maelekezo	Anaainisha vielelezo vyote vya utamaduni na kutoa mifano halisi kwa kila kielelezo	10

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzu nguka.	a) Kuchambua uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Ulaya hadi mwaka 1961.	Uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Ulaya hadi mwaka 1961 unachambuliwa kwa usahihi.	Anataja nchi za ulaya ambazo Tanzania ilijenga uhusiano nazo hadi mwaka 1961.	Anaelezea baadhi ya nchi za Ulaya ambazo Tanzania ili jenga uhusiano nazo hadi mwaka 1961	Anachambua uhusiano wa Tanzania na nchi zote za ulaya hadi mwaka 1961 kutoa maelezo yaliyo fasaha.	Anachambua uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Ulaya hadi mwaka 1961 na kujaribu kuelezea uhusiano uliopo sasa baina ya Tanzania na nchi za Ulaya.	18
		b) Kuchambua mbinu zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961.	Mbinu zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 zinachambuliwa kwa usahihi.	Anataja mbinu zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961.	Anaelezea baadhi ya mbinu zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961.	Anachambua mbinu zote zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 kwa kutoa mifano halisi.	Anachambua mbinu zilizotumika kuanzisha uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 na kujaribu kuanzisha madhara ya kila mbinu.	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		c) Kufafanua matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961	Matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 yanafanuliwa kwa usahihi	Anafafanua matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 kwa makosa mengi	Anafafanua matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 kwa Makosa machache	Anafafanua matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961 kwa ufasaha	Anafafanua na kuyapanga katika makundi mbalimbali matokeo ya uhusiano baina ya Tanganyika na nchi za Ulaya hadi 1961	
	2.3 Kuthamini mashujaa wetu	a) Kuainisha uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika	Uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika unaainishwa kwa usahihi	Anaainisha uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika kwa makosa mengi	Anaainisha uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika kwa makosa machache	Anaainisha uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika kwa kutoa mifano halisi	Anaainisha uvamizi uliopo sasa katika nchi za Afrika kwa usahihi kwa kupanga katika makundi ya kiuchumi, kisiasa, kijamii na kitamaduni)	13

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kuchambua mashujaa wa Afrika waliopinga uvamizi wa nchi zao	Mashujaa wa Afrika waliopinga uvamizi wa nchi zao wanachambuliwa ipasavyo	Anataja majina ya mashujaa wa Afrika waliopinga uvamizi kwenye nchi zao	Anaelezea baadhi ya mashujaa wa Afrika waliopinga uvamizi kwenye nchi zao	Anachambua mashujaa wote wa Afrika waliopinga uvamizi wa nchi zao kwa kutoa mifano halisi	Anachambua na kuchora ramani ya nchi za mashujaa wa Afrika waliopinga uvamizi kwenye nchi zao	
3.0 Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira	a) Kutumia pande nane za dunia	Pande nane za dunia zinatumiwa kwa usahihi	Anachora pande nane za dunia bila kuzitumia	Anatumia pande nane za dunia bila kufuata hatua muhimu	Anatumia pande nane za dunia kwa kufuata hatua zote na kutoa maelezo kwa ufupi	Anatumia pande nane za dunia na kutengeneza kifani chake	13
		b) Kuchora ramani ya kijiji/mtaa na wilaya	Ramani ya kijiji/mtaa na wilaya inachorwa kwa usahihi	Anachora ramani ya kijiji/mtaa na wilaya bila kuonyesha taarifa zozote kwenye ramani	Anachora ramani ya kijiji/mtaa na wilaya na kuonesha baadhi ya maeneo muhimu kwenye ramani	Anachora ramani ya kijiji/mtaa na wilaya na kuonesha taarifa ya maeneo yote muhimu kwenye ramani	Anachora ramani ya kijiji/mtaa na wilaya na kujaribu kutumia pande nane za dunia kusoma ramani hiyo	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	3.2 Kufahamu mfumo wa jua	a) Kujadili mfumo wa jua	Mfumo wa jua unajadili ipasavyo	Anaelezea mfumo wa jua bila kugusia mambo muhimu	Anaelezea mfumo wa jua kwa kugusia baadhi ya mambo muhimu	Anajadili mfumo wa jua kwa kugusia mambo yote muhimu na kutoa mifano halisi	Anachambua mfumo wa jua na kujaribu kuelezea tabia za sayari ya dunia	10
		b) Kufafanua mizunguko ya dunia	mizunguko ya dunia inafafanuliwa kwa usahihi	Anafafanua Mzunguko mmoja wa dunia kujizungusha kwenye muhimili wake kwa makosa mengi	Anafafanua mizunguko ya dunia kwa makosa machache	Anafafanua mizunguko ya dunia kwa ufasaha	Anafafanua mizunguko ya dunia kwa kuonyesha kwa vitendo vya mizunguko hiyo na matokeo yake	
		c) Kufafanua dhana ya kupwa na kujaa	Dhana ya kupwa na kujaa inafafanuliwa kwa usahihi	Anaeleza maana ya kupwa na kujaa bila kugusia maneno muhimu	Anafafanua dhana ya kupwa na kujaa kwa kugusia maneno muhimu	Anafafanua dhana ya kupwa na kujaa kwa ufasaha	Anafafanua dhana ya kupwa na kujaa kwa ufasaha na kuchora namna inavyotokea	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
4.0 Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi	a) Kuainisha rasilimali zilizopo katika mkoa anamoishi	Rasilimali zilizopo katika mkoa anamoishi zinainishwa kwa usahihi	Anataja rasilimali zilizopo katika mkoa anamoishi	Anaelezea rasilimali chache zilizopo katika mkoa anamoishi	Anaelezea rasilimali zote zilizopo katika mkoa anamoishi na kutoa mifano halisi	Anaainisha rasilimali zilizopo katika mkoa anamoishi na kuzionyesha katika ramani ya mkoa	13
		b) Kufafanua mikakati ya kulinda rasilimali za mkoa anamoishi	Mikakati ya kulinda rasilimali za mkoa anamoishi inafanuliwa kwa usahihi	Anataja mikakati ya kulinda rasilimali za mkoa anamoishi bila maelezo	Anaelezea baadhi ya mikakati ya kulinda rasilimali za mkoa kwa makosa anamoishi	Anafafanua mikakati yote ya kulinda rasilimali za mkoa anamoishi kwa ufasaha	Anafafanua mikakati ya kulinda rasilimali za mkoa na kuainisha wahusika katika ulinzi huo	
	4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii	a) Kutofautisha shughuli za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla na baada ya uhuru	Shughuli za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla na baada ya uhuru zinatofautishwa kwa usahihi	Anataja shughuli za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla baada ya uhuru bila kutofautisha	Anataja na kuelezea shughuli chache chache za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla na baada ya uhuru	Anatofautisha shughuli za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla na baada ya uhuru kwa maelezo mafupi na sahihi	Anatofautisha na kuhusianisha shughuli za uzalishaji mali zilizokuwepo kabla na baada ya uhuru kwa mifano halisi	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kufafanua njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali	Njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali zinafafanuliwa kwa ufasaha	Anaorodhesha njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali	Anafafanua njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali kwa kubahatisha	Anafafanua njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali kwa kutoa mifano halisi	Anafafanua na kupanga kwa umuhimu njia za kuboresha shughuli za uzalishaji mali	
	4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku	a) Kubainisha shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa, bahari, pamoja na shehemu zenye miji wafugaji na viwanda	Shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa na bahari pamoja na sehemu zenye wafugaji, miji na viwanda zinabainishwa kwa usahihi	Anabainisha shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa na bahari, pamoja na sehemu zenye wafugaji, miji na viwanda bila kutumia maneno muhimu mengi	Anabainisha shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa na bahari, pamoja na sehemu zenye wafugaji, miji na viwanda kwa kuruka maneno muhimu machache	Anabainisha shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa, bahari, pamoja na sehemu zenye wafugaji, miji na viwanda kwa kugusia maneno yoye muhimu na kutoa mifano halisi	Anabainisha shughuli za uzalishaji katika maeneo yenye maziwa na bahari, pamoja na sehemu zenye wafugaji, miji na viwanda na kuchora ramani ya Tanzania kuonesha maeneo hayo	5

3.10 Maudhui Darasa la VI

Jedwali Na. 8: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi Darasa la VI

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka. 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku.
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania. 2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka. 2.3 Kuthamini mashujaa wetu.
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku.	3.1 Kutumia ramani katika mazingira mbalimbali. 3.2 Kufahamu mfumo wa jua.
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali.	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi. 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika maendeleo ya jamii. 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku.

Maudhui ya muhtasari Darasa la VI

Jedwali Na. 9: Maudhui ya Somo la Maarifa ya Jamii Darasa la VI

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.0 Kutambua matukio yanayo tokea katika mazingira yanayomzunguka	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka	a) Kuchambua majanga yatokanayo na uharibifu wa mazingira	Majanga yatokanayo na uharibifu wa mazingira yanachambuliwa kwa usahihi	Anataja baadhi majanga yatokanayo na uharibifu wa mazingira	Anataja na kuelezea majanga machache yatokanayo na uharibifu wa mazingira	Anachambua majanga yote yatokanayo na uharibifu wa mazingira kwa kutoa mifano halisi	Anachambua na kujaribu kupendekeza baadhi ya vitendo vya kupambana na majanga yatokanayo na uharibifu wa mazingira	10
		b) Kutathmini vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira	Vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira vinatathminiwa ipasavyo	Anataja vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira	Anataja na kuelezea vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira	Anatathmini vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira kwa kutofautisha kila kitendo na mifano halisi	Anatathmini vitendo vya kukabiliana na uharibifu wa mazingira na kuendekeza kuwa wadau wanaweza kushirikishwa	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	1.2 Kutunza kumbu-kumbu za matukio ya kihistoria	a) Kupanga matukio kwa kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale)	Matukio yanapangwa kwa kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale) kwa usahihi	Anataja matukio bila kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale)	Anapanga na kuelezea matukio kwa kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale)	Anapan-ga matukio kwa kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale) na kuhusianisha tukio moja na jingine	Anapanga matukio kwa kufuata mtiririko wa wakati (mf. usasa kwenda ukale) pamoja ta kutaja mifano halisi	14
		b) Kuwasilisha taarifa za matukio ya kihistoria	Taarifa za matukio ya kihistoria zinawasilishwa kwa usahihi	Anawasilisha kwa kuorodhesha taarifa za baadhi ya matukio ya kihistoria	Anawasilisha na kuzielezea taarifa za matukio ya kihistoria kwa kugusia maneno muhimu	Anawasilisha taarifa za matukio ya kihistoria kwa kugusia maneno muhimu na mifano halisi	Anawasilisha kwa mifano halisi na mtiririko wa kuzipanga kwa wakati taarifa za matukio ya kihistoria unaostahili	12
		c) Kuchambua njia za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria	Njia za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria zinachambuliwa kwa usahihi	Anataja njia chache za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria	Anataja na kuelezea njia za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria	Anachambua njia za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria kwa mpangilio unaostahili	Anachambua na kujaribu kuzipanga kwa umuhimu njia za kutunza taarifa za matukio ya kihistoria	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku	a) Kuainisha vipengele vya hali ya hewa	Vipengele vya hali ya hewa vinaainishwa kwa usahihi	Anataja baadhi ya vipengele vya hali ya hewa	Anataja na kuelezea baadhi ya vipengele vyote vya hali ya hewa	Anaainisha vipengele vyote ya hali ya hewa kwa maelezo fasaha	Anaainisha na kuvielezea vipengele vyote vya hali ya hewa kwa kutoa mifano halisi na kuvitofautisha kila kimoja	12
		b) Kupima vipengele vya hali ya hewa	Vipengele vya hali ya hewa vinapimwa kwa usahihi	Anataja vifaa vya kupima vipengele vya hali ya hewa	Anapima baadhi ya vipengele vya hali ya hewa kwa makosa bila kufuata hatua	Anapima vipengele vya hali ya hewa kwa kufuata hatua zinazotakiwa	Anapima na kujaribu kuandika na kuzitafsiri taarifa za vipengele vya hali ya hewa	
		c) Kuchambua majira ya mwaka	Majira ya mwaka yanachambuliwa kwa ufasaha	Anatambua majira ya mwaka	Anataja na kuelezea majira ya mwaka kwa kugusia baadhi maneno muhimu	Anachambua majira ya mwaka kwa kugusia maneno yote muhimu	Anachambua na kujaribu kuelezea mabadiliko ya majira ya mwaka	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
2.0 Kutambua misingi ya uzalendo	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania	a) Kuchambua utamaduni wa Mtanzania	Utamaduni wa Mtanzania unachambuliwa kama inavyostahili	Anatambua baadhi ya mila na desturi za utamaduni wa Mtanzania	Anataja na kuelezea utamaduni wa Mtanzania	Anachambua utamaduni wa Mtanzania kwa kutoa mifano halisi katika mazingira yake	Anachambua na kujaribu kutaja baadhi ya mila na desturi zisizokuwa nzuri katika utamaduni wa Mtanzania	10
		b) Kufafanua umuhimu wa utamaduni katika jamii	Umuhimu wa utamaduni katika jamii unafanuliwa kama inavyostahili	Anataja umuhimu wa utamaduni katika jamii	Anataja na kuelezea umuhimu wa utamaduni katika jamii	Anafafanua umuhimu wa utamaduni katika jamii kwa kutoa mifano kutoka katika jamii anayoishi	Anafafanua na kutoa mifano ya utamaduni zinazoathiri utamaduni wa Kitanzania katika jamii inayomzunguka	
	2.2 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka	a) Kuchambua uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika	Uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika unachambuliwa kwa ufasaha	Anatambua uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika	Anaelezea uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika bila kutoa mifano wowote	Anachambua uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika kwa kutoa mifano halisi	Anachambua na kujaribu kuchora ramani inayoonyesha nchi za Afrika zenye uhusiano na Tanzania	10

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kufafanua njia za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika	Njia za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika zinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja baadhi ya njia za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika	Anaelezea baadhi ya njia za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika	Anafafanua njia zote za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika na kuelezea faida ya kila moja	Anafafanua na kujaribu ku-pendekeza njia zilizopo sasa za kuimarisha uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine za Afrika	
	2.3 Kuthamini mashujaa wetu katika jamii	a) Kutathmini harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu (kiuchumi, kisiasa, kijamii, na kiutamaduni)	Harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu zinathminiwa kwa usahihi	Anataja harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu	Anataja na kuelezea harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu	Anatathmini harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu kwa mpangilio wenye mantiki	Anatathmini harakati za ukombozi zilizopo sasa katika jamii zetu na kuzipanga (kiuchumi, kisiasa, kijamii, na kiutamaduni)	14
		b) Kuchambua mashujaa wa Afrika	Mashujaa wa Afrika wana-chambuliwa kwa usahihi	Anataja majina ya mashujaa wa Afrika	Anaorodhesha majina ya mashujaa wa Afrika na kutaja maeneo au nchi wanazotoka	Anachambua mashujaa wa Afrika kwa kuelezea sifa za kila shujaa	Anachambua mashujaa wa Afrika na kujaribu kuelezea mchango wao	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		c) Kutathmini mchango wa mashujaa wa Afrika	Mchango wa mashujaa wa Afrika unatathminiwa ipasavyo	Anataja mchango kwa baadhi ya mashujaa wa Afrika	Anatathmini mchango wa mashujaa wa Afrika	Anatathmini mchango wa mashujaa wa Afrika kwa kutoa mifano halisi kwa kila mmoja	Anatathmini mchango wa mashujaa wa Afrika na kujaribu kutaja vikwazo walivyo-kumbana navyo	
3.0 Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira	a) Kuchora na kusoma ramani ya mkoa anamoishi	Ramani ya mkoa anamoishi inachorwa na kusomwa kwa ufasaha	Anachora ramani ya mkoa anamoishi bila kuisoma	Anachora na kusoma ramani ya mkoa anamoishi kwa kukosea kosea kidogo	Anachora na kusoma ramani ya mkoa anamoishi kwa kuhusianisha vitu vilivyomo na maeneo muhimu	Anachora na kusoma ramani ya mkoa anamoishi na kujaribu kuchora ramani ya Tanzania	10
		b) Kuchora na kusoma ramani ya Tanzania	Ramani ya Tanzania inachorwa na kusomwa ipasavyo	Anachora bila kusoma ramani ya Tanzania	Anachora na kusoma ramani ya Tanzania kwa makosa machache	Anachora na kusoma ramani ya Tanzania na kutolea maelezo fasaha	Anachora na kusoma ramani ya Tanzania na kuandika majina ya nchi jirani zote	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	3.2 Kufahamu mfumo wa jua	a) Kuchambua dhana ya dunia kulizunguka jua	Dhana ya dunia kulizunguka jua inachambuliwa kwa usahihi	Anatambua dhana ya dunia kulizunguka jua	Anaelezea dhana ya dunia kulizunguka jua kwa maelezo mafupi	Anachambua dhana ya dunia kulizunguka jua, kuelezea kwa kutumia michoro	Anachambua dhana ya dunia kulizunguka jua na kujaribu kuonyesha kwa vitendo mzunguko huo	10
		b) Kufafanua kupatwa kwa mwezi na jua	Kupatwa kwa mwezi na jua kunafafanuliwa kwa usahihi	Anaelezea kupatwa kwa mwezi na maelezo sahihi	Anafafanua kupatwa kwa mwezi na jua kwa maelezo mafupi	Anafafanua kupatwa kwa mwezi na jua kwa kutumia michoro	Anafafanua na kujaribu kuainisha matokeo ya kupatwa kwa mwezi na jua katika mazingira	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
4.0 Kutumia kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi	a) Kuchambua rasilimali zilizopo Tanzania	Rasilimali zilizopo Tanzania zinachambuliwa kwa usahihi	Anataja baadhi rasilimali zilizopo Tanzania	Anaelezea rasilimali zilizopo Tanzania	Anachambua rasilimali zote zilizopo Tanzania kwa mpangilio na kutoa mifano halisi	Anachambua rasilimali zilizopo Tanzania na kujaribu kuzionyesha katika ramani ya Tanzania	10
		b) Kuelezea njia za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu	Njia za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu zinaelezewa kwa usahihi	Anaorodhesha njia za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu	Anaelezea baadhi njia za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu	Anaelezea njia zote za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu kwa usahihi	Anaelezea njia za kushiriki katika kulinda rasilimali zetu kwa kuzipanga kulingana na umuhimu wake	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii	a) Kutathmini shughuli za uzalishaji mali zilizopo sasa nchini Tanzania	Shughuli za uzalishaji mali zilizopo sasa nchini Tanzania zinatathminiwa kwa usahihi	Anataja shughuli za uzalishaji mali zilizopo sasa nchini Tanzania	Anataja na kuelezea baadhi shughuli za uzalishaji mali zilizopo sasa nchini Tanzania	Anatathmini shughuli zote za uzalishaji mali nchini Tanzania kwa kugusia faida, hasara na changamoto zake	Anatathmini shughuli za uzalishaji mali zilizopo sasa nchini Tanzania na kupendekeza hatua za kuboresha uzalishaji mali	9
		b) Kuchambua shughuli za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine	Shughuli za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine zinachambuliwa kwa usahihi	Anaorodhesha shughuli za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine	Anachambua baadhi ya shughuli za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine bila mpangilio na kwa maelezo mafupi	Anachambua shughuli zote za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine kwa ufasaha na kutoa mifano halisi	Anachambua na kutofautisha kwa umuhimu wa shughuli za uzalishaji mali zinavyochochea uhusiano baina ya Tanzania na nchi nyingine	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za jamii	a) Kuelezea dhana ya ujasiriamali	Dhana ya ujasiriamali inaelezewa kwa usahihi	Anaelezea maana ya ujasiriamali kwa kuchanganya maneno	Anaelezea dhana ya ujasiriamali kwa kutaja maneno machache muhimu	Anaelezea dhana ya ujasiriamali kwa kugusia maneno muhimu na kutoa maelezo ya ufasaha	Anaelezea dhana ya ujasiriamali na kujaribu kutaja sifa za mjasiriamali	10
		b) Kufafanua vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira	Vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira vinafafanuliwa kwa usahihi	Anataja vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira	Anataja na kuelezea vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira	Anafafanua vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira kwa kutoa mifano halisi	Anafafanua vikwazo katika kutambua fursa zilizopo katika mazingira na kujaribu kupendekeza hatua za kuchukua	

3.11 Maudhui ya Darasa la VII

Jedwali Na 10: Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi wa Darasa la VII

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi
1. Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayomzunguka.	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayomzunguka 1.2 Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria. 1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika shughuli za kila siku
2. Kutambua misingi ya uzalendo katika jamii.	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania 2.2 Kuthamini mashujaa wetu 2.3 Kujenga uhusiano mwema kwa jamii inayomzunguka
3. Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira 3.2 Kufahamu mfumo wa jua
4. Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi 4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika jamii 4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku

Maudhui ya muhtasari Darasa la VII

Jedwali Na 11: Maudhui ya Somo la Maarifa ya Jamii Darasa la VII

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.0 Kutambua matukio yanayotokea katika mazingira yanayo mzunguka	1.1 Kutunza mazingira ya jamii inayo mzunguka	a)Kuchambua majanga ya asili yanayosababishwa na nguvu za asili na athari zake katika mazingira	Majanga ya asili na namna yanavyoathiri mazingira yamechambuliwa	Anataja majanga ya asili	Anaeleza majanga ya asili na namna yanavyo athari mazingira	Anaeleza majanga ya asili na namna yanavyoathari mazingira	Anachambua majanga ya asili na namna yanavyoathari mazingira	17
		b) Kubainisha vyanzo vya majanga ya asili kwa kuhusianisha chanzo kimoja na kingine	Vyanzo vya majanga ya asili vimebainishwa kwa kuhusianisha chanzo kimoja na kingine kwa kutoa mifano	Anataja vyanzo vya majanga ya asili	Anaeleza vyanzo vya majanga ya asili	Anabainisha vyanzo vya majanga ya asili kwa kuhusianisha chanzo kimoja na kingine	Anabainisha vyanzo vya majanga ya asili kwa kuhusianisha chanzo kimoja na kingine kwa kutoa mifano	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		c) Anachambua tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari za majanga ya asili kwa kutoa mifano	Tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari ya majanga za asili zimechambuliwa	Anataja tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari za majanga ya asili	Anaeleza tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari za majanga ya asili	Anaeleza tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari za majanga ya asili kwa kutoa mifano	Anachambua tahadhari za kuchukua ili kukabiliana na athari za majanga ya asili kwa kutoa mifano	
		d) Kuchanganua vyanzo vya janga la moto na namna ya kuzuia janga hilo	Vyanzo vya janga la moto na namna ya kuzuia kutokea kwa janga hilo zimechanganuliwa	Anataja vyanzo vya janga la moto	Anaeleza vyanzo vya janga la moto	Anaeleza vyanzo vya janga la moto na namna ya kuzuia janga hilo	Anachanganua vyanzo vya janga la moto na namna ya kuzuia kutokea kwa janga hilo kwa kila chanzo	
		e) Kueleza namna ya kutumia kanuni za kuzima moto na uokoaji katika mazingira yanayomzunguka	Kanuni za zimamoto na uokoaji pindi janga la moto linapotokea katika mazingira yanayo mzunguka zimeelezwa kwa kutoa mifano halisi	Anataja kanuni za zimamoto na uokoaji	Anaeleza kanuni za kuzingatia wakati wa kuzima moto na uokoaji katika mazingira yanayo mzunguka	Anaeleza namna ya kufuata kanuni za zimamoto na uokoaji katika mazingira yanayo mzunguka	Anaeleza kanuni za zimamoto na uokoaji wakati wa kuzima moto na uokoaji katika mazingira yanayo mzunguka kwa kutoa mifano halisi	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
1.2 Kutunza kumbu kumbu za matukio ya Kihistoria	a) Kulinganisha maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe, Zama za Chuma na maendeleo ya Zama za kisasa za teknolojia ya Kidijitali	Maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe na Zama za Chuma zimelinganishwa na maendeleo ya Zama za kisasa za teknolojia ya Kidijitali	Anataja maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe na Zama za Chuma	Anaeleza maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe na Zama za Chuma	Anachambua maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe na Zama za Chuma	Analinganisha maendeleo ya zana za uzalishaji mali kipindi cha Zama za Mawe, Zama za Chuma na maendeleo ya Zama za kisasa za teknolojia ya Kidijitali	13	
	b) Kutofautisha mabadiliko ya kimaendeleo kati ya Zama za Mawe na Zama za Chuma kwenye nyanja za kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni	Mabadiliko ya kimaendeleo kati ya Zama za Mawe na Zama za Chuma kwenye nyanja za kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni yametofautishwa	Anataja mabadiliko yaliyotokea katika Zama za Mawe na Zama za Chuma kwenye nyanja za kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni	Anaeleza mabadiliko ya kimaendeleo katika Zama za Mawe na Zama za Chuma kwenye nyanja za kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni	Anaeleza mabadiliko ya kimaendeleo katika Zama za Mawe na Zama za Chuma kwenye nyanja za kiuchumi, kijamii, kisiasa na kiutamaduni	Anatofautisha mabadiliko ya kimaendeleo kwenye nyanja za kiuchumi kijamii, kisiasa na kiutamaduni yaliyotokea katika Zama za Mawe na Zama za Chuma		

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		c) Kujadili athari za kiteknolojia katika jamii wakati wa Zama za Mawe na Zama za Chuma	Athari za kiteknolojia katika Zama za Mawe na Zama za Chuma zina-jadiliwa kwa kutoa mifano	Anataja athari za kiteknolojia katika Zama za Mawe na Zama za Chuma	Anaeleza athari za kiteknolojia katika Zama za Mawe na Zama za Chuma	Anajadili athari za kiteknolojia katika Zama za Mawe na Zama za Chuma	Anajadili athari za kiteknolojia katika Zama za Mawe na Zama za Chuma kwa kutoa mifano	
	1.3 Kutumia elimu ya hali ya hewa katika kutekeleza shughuli za kila siku	a) Kuchambua kanda na sifa za tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na shughuli za kiuchumi	Kanda na sifa za tabianchi ya Tanzania zimechambuliwa akihusianisha na shughuli za kiuchumi	Anaeleza dhana ya tabianchi	Anaeleza dhana ya tabianchi na kanda za tabianchi ya Tanzania	Anachambua kanda na sifa za tabianchi ya Tanzania	Anachambua kanda na sifa za tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na shughuli za kiuchumi	13

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kufafanua mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na utekelezaji wa shughuli za kiuchumi	Mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na utekelezaji wa shughuli za kiuchumi yamefafanuliwa kwa kutoa mifano	Anataja mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania	Anaeleza mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania	Anafafanua mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na utekelezaji wa shughuli za kiuchumi	Anafafanua mambo yanayoathiri tabianchi ya Tanzania kwa kuhusianisha na utekelezaji wa shughuli za kiuchumi na kwa kutoa mifano	
		c) Kuchambua mabadiliko ya tabianchi ya Tanzania na athari zake	Mabadiliko ya tabianchi ya Tanzania na athari zake katika utekelezaji wa shughuli za kiuchumi yamechambuliwa	Anaeleza dhana ya mabadiliko ya tabianchi	Anataja athari za mabadiliko ya tabianchi katika shughuli za kiuchumi	Anaeleza mabadiliko ya tabianchi na athari zake katika shughuli za kiuchumi	Anachambua mabadiliko ya tabianchi ya Tanzania na athari zake katika utekelezaji wa shughuli za kiuchumi	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
2.0 Kutambua Misingi ya uzale-ndo katika jamii	2.1 Kudumisha utamaduni wa Mtanzania	a) Kutathmini dhima ya mila na desturi za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na namna ya kuendeleza utamaduni unaofaa	Dhima ya mila na desturi za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na namna ya kuendeleza utamaduni unaofaa zimetathminiwa	Anataja dhima ya mila na desturi za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa	Anaeleza dhima ya mila na desturi za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa	Anaeleza dhima ya mila na desturi za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na utamaduni unaofaa kwa sasa	Anatathmini dhima ya mila na desturi za Mtanzania zilizokuwepo kabla ya ukoloni hadi sasa na anapendekeza namna ya kuendeleza utamaduni unaofaa kwa sasa	7

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kutathmini madhara ya mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na namna ya kuzitokomeza katika kujenga misingi ya maendeleo katika jamii	Madhara ya mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na namna ya kuzitokomeza katika kujenga misingi ya uzalendo na maendeleo katika jamii yametathminiwa	Anataja mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa	Anaeleza mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa	Anatofautisha mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa katika kujenga misingi ya uzalendo katika jamii	Anatathmini madhara ya mila na desturi potofu za Mtanzania kabla ya ukoloni hadi sasa na anapendekeza namna ya kuzitokomeza katika kujenga misingi ya uzalendo katika jamii	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	2.2 Kuthamini mashujaa wetu	a)Kuchambua athari za harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao na kueleza namna ya kutumia harakati hizo katika kulinda na kuthamini uhuru wetu	Athari za harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao na namna ya kutumia harakati hizo katika kulinda na kuthamini uhuru wetu zime chambuliwa	Anataja harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao	Anaeleza harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao	Anahusianisha athari za harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao kwa kulinda na kuthamini uhuru wetu	Anachambua athari za harakati walizotumia mashujaa wa Afrika kudai uhuru katika nchi zao na namna ya kutumia harakati hizo katika kulinda na kuthamini uhuru wetu	7
		b) Kutathmini njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika na athari zake	Njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika na athari zake katika kujenga uhusiano mwema na jamii husika zimetathiminiwa	Anataja njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika	Anaeleza njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika	Anatathimini njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika na athari za njia hizo	Anatathimini njia zilizotumika kudai uhuru katika makoloni mbalimbali barani Afrika na athari zake katika kujenga uhusiano mwema na jamii husika	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	2.3 Kujenga uhusiano mwema kwa maendeleo ya jamii inayomzunguka	a)Kuchanganua maendeleo ya kiuchumi, kisiasa, kiutamaduni na kijamii yaliyotokea Tanzania na athari zake kuanzia mwaka 1961 hadi sasa	Maendeleo ya kiuchumi, kisiasa, kiutamaduni na kijamii yaliyotokea Tanzania na athari zake kuanzia mwaka 1961 hadi sasa yamechanganuliwa kwa kutoa mifano sahihi	Anataja maendeleo ya jumla yaliyotokea Tanzania kuanzia mwaka 1961 hadi sasa	Anaeleza maendeleo ya jumla yaliyotokea Tanzania kuanzia mwaka 1961 hadi sasa	Anaeleza maendeleo ya kiuchumi, kisiasa, kiutamaduni na kijamii na athari zake kuanzia mwaka 1961 hadi sasa	Anachanganua maendeleo ya kiuchumi, kisiasa, kiutamaduni na kijamii yaliyotokea Tanzania na athari zake kuanzia mwaka 1961 hadi sasa kwa kutoa mifano sahihi	7

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kufafanua njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine na namna zinavyodumisha uhusiano mwema katika kuchangia maendeleo ya uchumi wa Tanzania	Njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine na namna zinavyodumisha uhusiano mwema katika kuchangia maendeleo ya uchumi wa Tanzania zimefafanuliwa	Anataja njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine	Anaeleza njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine	Anaeleza njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine na kueleza namna zinavyodumisha uhusiano mwema	Anafafanua njia za usafiri zilizopo sasa kati ya Tanzania na nchi nyingine na namna zinavyodumisha uhusiano mwema katika kuchangia maendeleo ya uchumi wa Tanzania	
3.0 Kutumia ramani na elimu ya anga katika maisha ya kila siku	3.1 Kutumia ramani katika mazingira	a) Kutumia latitudo na longitudo kuonesha sehemu mbalimbali katika ramani	Latitudo na longitudo zimetumika kuonesha sehemu mbalimbali katika ramani	Anaeleza dhana za latitudo na longitudo	Anaeleza dhana ya latitudo na longitudo na kuchora mistari hiyo	Anatofautisha latitudo na longitudo na namna mistari hiyo inavyotumika kuonesha sehemu mbalimbali katika ramani	Anatumia latitudo na longitudo na namna mistari hiyo inavyotumika kuonesha sehemu mbalimbali katika ramani	7

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kukokotoa muda kwa kutumia mistari ya longitudo	Muda umekokotolewa kwa kutumia mistari ya longitudo kwa kufuata hatua zote	Anabainisha mistari ya longitudo	Anabainisha hatua za kufuata wakati wa kukokotoa muda	Anatafuta tofauti ya muda kwa kutumia mistari ya longitudo	Anakokotoa muda kwa kutumia mistari ya longitudo kwa kufuata hatua zote	
	3.2 Kufahamu mfumo wa jua	a) Kueleza shughuli za binadamu na namna zinavyoathiri tabaka la ozoni	Shughuli za binadamu na namna zinavyoathiri tabaka la ozoni zimeelezwa kwa kutoa mifano	Anataja shughuli za binadamu	Anaainisha shughuli za binadamu na athari zake kwa tabaka la ozoni	Anaeleza shughuli za binadamu na namna shughuli hizo zinavyoathiri tabaka la ozoni	Anaeleza shughuli za binadamu na namna zinavyoathiri tabaka la ozoni kwa kutoa mifano	7
4.0 Kufuata kanuni za kiuchumi katika shughuli za uzalishaji mali	4.1 Kuthamini na kulinda rasilimali za nchi	a) Kutathmini namna idadi ya watu na makazi zinavyoathiri shughuli za uzalishaji mali	Namna idadi ya watu na makazi zinavyoathiri shughuli za uzalishaji mali zimetathiminiwa kwa kutoa mifano halisi	Anatoa maana ya idadi ya watu na makazi	Anaeleza idadi ya watu na makazi namna zinavyoathiri shughuli za uzalishaji mali	Analinganisha idadi na makazi ya watu na namna zinavyoathiri shughuli za uzalishaji mali	Anatathmini idadi na makazi ya watu na namna zinavyoathiri shughuli za uzalishaji mali kwa kutoa mifano halisi	13

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		b) Kuhusianisha sababu za kijiografia, kiuchumi na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu	Sababu za kijiografia, kiuchumi na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu zimehusianishwa	Anataja sababu za kijiografia, kiuchumi, na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu	Anaeleza sababu za kijiografia, kiuchumi na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu	Anachambua sababu za kijiografia, kiuchumi na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu	Anahusianisha sababu za kijiografia, kiuchumi na kijamii zinazo sababisha mtawanyiko wa watu kwa kutoa mifano sahihi	
		c) Kuchambua mambo yanayoathiri idadi ya watu na namna ya kuyadhibiti	Mambo yanayoathiri idadi ya watu na namna ya kuyadhibiti yamechambuliwa kwa kutoa mifano sahihi	Anataja mambo yanayoathiri idadi ya watu	Anaeleza mambo yanayoathiri idadi ya watu	Anachambua mambo yanayoathiri idadi ya watu na namna ya kuyadhibiti	Anachambua mambo yanayoathiri idadi ya watu na namna ya kuyadhibiti kwa kutoa mifano sahihi	
		d) Kubaini madhara ya ongezekokasi la watu	Madhara ya ongezekokasi la watu na namna ya kudhibiti madhara hayo imebainishwa kwa kutoa mifano halisi	Anataja madhara ya ongezekokasi la watu	Anaeleza madhara ya ongezekokasi la watu	Anabainisha madhara ya ongezekokasi la watu na namna ya kudhibiti madhara hayo	Anabainisha madhara ya ongezekokasi la watu na namna ya kudhibiti madhara hayo kwa kutoa mifano halisi	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	4.2 Kutambua shughuli za uzalishaji mali katika maendeleo ya jamii	a) Kuhusianisha shughuli za kiuchumi na faida zake katika nchi za Jumuiya ya Afrika mashariki	Shughuli za kiuchumi na faida zake katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki zimehusianishwa kwa kutoa mifano	Anataja shughuli za uzalishaji mali katika maendeleo ya jamii	Anachora ramani kuonesha nchi za jumuiya ya Afrika Mashariki na kuonesha mipaka yake	Anaeleza shughuli za kiuchumi na faida zake katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki	Anahusianisha shughuli za kiuchumi na faida zake katika nchi za Jumuiya ya Afrika mashariki kwa kutoa mifano	7
		b) Kuchambua shughuli za utalii zilizopo katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki na mchango wake kiuchumi	Shughuli za utalii katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki na mchango wake kiuchumi katika maendeleo ya jamii zimechambuliwa kwa kutoa mifano	Anaeleza dhana ya utalii	Anataja shughuli za utalii zilizopo katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki	Anaeleza shughuli za utalii zilizopo katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki na mchango wake kiuchumi	Anachambua shughuli za utalii zilizopo katika nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki na mchango wake kiuchumi katika maendeleo ya jamii kwa kutoa mifano	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
	4.3 Kutumia stadi za ujasiriamali katika shughuli za kila siku	a) Kujadili shughuli za ujasiriamali na namna zinavyochangia ukuaji wa uchumi	Shughuli za ujasiriamali na namna zinavyochangia ukuaji wa uchumi zimejadiliwa kwa kutoa mifano sahihi	Anatoa maana na kueleza dhana ya ujasiriamali	Anaeleza aina za ujasiriamali katika eneo lake	Anaeleza aina za ujasiriamali na namna zinavyotumika katika ukuaji wa uchumi katika eneo lake	Anajadili aina za ujasiriamali na namna zinavyochangia ukuaji wa uchumi kwa kutoa mifano sahihi	10
		b) Kuchambua fursa zinazotokana na njia za uchukuzi katika mazingira yanayo mzunguka	Fursa zinazotokana na njia za uchukuzi na namna zinavyochangia ukuaji wa uchumi katika mazingira yanayomzunguka zimechambuliwa kwa kutoa mifano mbalimbali	Anataja fursa zinazotokana na njia za uchukuzi zilizopo katika mazingira yanayo mzunguka	Anaeleza fursa zinazotokana na njia za uchukuzi zilizopo katika mazingira yanayo mzunguka	Anachambua fursa zitokanazo na njia za uchukuzi zilizopo katika mazingira yanayo mzunguka	Anachambua fursa zinazotokana na njia za uchukuzi zilizopo katika mazingira yanayomzunguka na namna zinavyochangia ukuaji wa uchumi kwa kutoa mifano mbalimbali	

Umahiri mkuu	Umahiri mahususi	Shughuli za kutendwa na mwanafunzi	Vigezo vya upimaji	Upimaji wa viwango vya utendaji wa mwanafunzi				Idadi ya vipindi
				Utendaji chini ya wastani	Utendaji wa wastani	Utendaji mzuri	Utendaji mzuri sana	
		c) Kutathmini athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali	Athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali na jinsi ya kuzidhibiti zimetathiminiwa	Anataja athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali	Anaeleza athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali	Anatathimini athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali	Anatathimini athari zinazoweza kusababishwa na njia zisizo halali katika ujasiriamali na namna yanavyoathiri shughuli za uzalishaji mali na jinsi ya kuzidhibiti	